

Un futur de fem

Fa més d'un segle que un batlle de París, Eugène-René Poubelle, decretà que les escombraries havien de ser dipositades, obligatòriament, dins uns recipients instal·lats a posta. Era l'inici, a l'any 1884, de la recollida organitzada dels residus urbans. Han passat 110 anys i l'augment de les deixalles ha esdevingut un problema greu. El món més desenvolupat no sap què fer amb el seu fem. Des de fa anys moltes ciutats d'Europa i dels Estats Units posen en marxa plans d'aprofitament. És el reciclatge i, relacionat amb ell, la recollida selectiva.

Indústria incipient. A tot el món desenvolupat ha augmentat molt la consciència popular sobre la necessitat del reciclatge. Les institucions públiques, fruit de la pressió ecologista ciutadana, comencen a legislar sobre el tema. Però la indústria transformadora encara està en una fase inicial. A Europa, països com Alemanya, Holanda o França són els capdavaners en recollida selectiva i en el reciclatge. Igualment als EUA diverses ciutats —vegeu gràfic de la pàg. 71— van a l'avantguarda en el reciclatge. Però en el conjunt de la població europea, i nord-americana, no representen percentatges gaire importants. No és un problema de recollida selectiva. A les

La recollida selectiva de les escombraries s'està convertint en un dels reptes de futur per les societats més desenvolupades. Palma es troba entre les ciutats capdavaneres de tot l'estat.

ciutats on s'han instal·lats suficients contenidors especials, els ciutadans normalment responen bé. Si, a més, les institucions es preocupen d'explicar per què és necessari aquest sistema, la resposta popular sol ser massiva. El problema és que la indústria transformadora no ha evolucionat al mateix temps que la consciència popular. Resultat: que s'han produït greus desequilibris que han afectat el cicle econòmic del reciclatge.

Fa tres anys Alemanya, obligava mitjançant una llei a fer el dipòsit selectiu de les deixalles, i es va veure literalment inundada de fem recollit selectivament. La inexistència d'una xarxa d'indústria transformadora, suficient per absorbir tanta quantitat de residus va provocar l'exportació d'aquestes escombraries. Moltes zones, entre elles l'estat espanyol, van veure com el paper alemany inundava l'incipient mercat de transformació a preus menyspreables. Llavors moltes empreses van desaparèixer. Ara comença a normalitzar-se el mercat a Europa. En aquest moment a Mallorca —exemple vàlid per a altres zones dels Països Catalans— les empreses transformadores compren el quilo de paper-cartó a unes 5 pessetes. Fa sis mesos tan sols no el compraven, sinó que cobraven 2 pessetes per recollir-ne un quilo.

PERE CARMONA

Al marge d'aquestes oscil·lacions del preu de mercat, la creixent recollida selectiva arreu del món industrialitzat i les lleis de protecció del medi ambient, traslladen el problema ecològic a països subdesenvolupats. És una qüestió encara pendent. Països de l'Est europeu —ex-comunistes— i del Tercer Món accepten deixalles dels estats industrials. No les accepten per reciclar —ja que no ho poden fer— sinó que *venen* seu territori com a abocador dels residus dels països industrialitzats.

Les lleis proteccionistes elaborades a la Unió Europea i als EUA prohibeixen els abocaments incontrolats de determinats residus i a moltes empreses els resulta més rendible pagar per abocar-los en països pobres que no reciclar-los.

A finals dels anys vuitanta es produïren diversos fets d'aquestes característiques que alertaren organitzacions ecologistes i l'opinió pública internacional. El 1987, 4.000 tones de residus químics sortiren d'Itàlia

Contenidors de diferents classes conviuen als carrers de Palma. N'hi ha fins i tot per als olis de motor (de color gris) i per als olis vegetals (de color taronja).

cap a Nigèria, on foren emmagatzemades sense cap tipus de control. Al Zaire, el mateix any foren detinguts tres alts funcionaris per haver participat en la importació d'un milió de tones de deixalles industrials transportades a aquest país per una empresa holandesa. Un any més tard una empresa de Philadelphia (EUA) va exportar 15.000 tones de cendres d'incineració de deixalles a l'illa de Kassa (República de Guinea).

Tot i aquests problemes, el fet és que en els darrers cinc anys el reciclatge ha augmentat molt a tot Europa i als EUA. A Alemanya ja hi ha prop de 500.000 treballadors ocupats en activitats relacionades amb el reciclatge. A tota la Unió Europea la indústria transformadora de residus facturava a finals de 1990 més de 2,5 bilions de pessetes. En aquests moments podria ser perfectament el doble.

El repte, ara mateix, és triple: generalitzar els contenidors especials en totes les ciutats, normativa legal que obligui a depositar selectivament les deixalles i, molt important, l'evolució de la indústria transformadora.

Recollida selectiva. Als països més avançats en aquest tema, com Alemanya i França, fa molts anys que les ciutats tenen suficients contenidors per absorbir les deixalles seleccionades en origen. A l'estat espanyol diverses ciutats són capdaverteres, però encara estan molt allunyades dels índexs que es donen a ciutats europees i nord-americanes (vegeu el gràfic).

Pamplona ha estat una de les pioneres, però té un model diferent al que utilitzen, per exemple, Palma i Barcelona. Segons el director de Medi Ambient d'EMAYA (l'empresa municipal d'aigua i també de recollida d'es-

El blau identifica la recollida de paper i cartó. A Palma hi ha un contenidor d'aquests per cada mil habitants.

Percentatge de recollida selectiva

Ciutat	%
Dunkerque (França)	50
Oldenburg (Alemanya)	38
Seattle (EUA)	36
Babylon (EUA)	34
Pamplona	18
Palma	5,5
Barcelona	4,3*
València	1,5

Font: Fundació Deixalles, Greenpeace i ajuntaments de Barcelona, València i Palma

Contenidors de recollida selectiva

Total

	Paper/cartó	Vidre
Barcelona	844*	748*
València	450	800
Palma	320	320

Per cada 1.000 habitants

	Paper/cartó	Vidre
Barcelona	0,5	0,4
València	0,6	1,06
Palma	1	1

* Dades de 1992

Font: ajuntaments de Barcelona, València i Palma

conbraries de l'Ajuntament de Palma) Llorenç Femenias, el model de la ciutat navarresa "és excessivament car perquè no seleccionen en origen sinó posteriorment, en unes plantes dedicades a aquesta activitat. Això encareix molt la selecció. A nosaltres ens surt molt més barat i d'aquí un any, més o menys, ens haurem situat en els mateixos nivells de recollida selectiva que Pamplona i a uns costos molt inferiors. Crec que el nostre model, que és també el de Barcelona, és el més barat i el més adequat".

Palma s'està convertint en una de les ciutats del nostre país que més es preocupa per la recollida selectiva. Femenias reconeix que el model mallorquí està encara molt lluny del de les ciutats alemanyes per exemple, però considera que cal tenir presents els costos: "a una família de Palma, cada any, la recollida, el reciclatge i l'eliminació de les deixalles li costa unes 6.500 pessetes. Una família alemanya, pels mateixos serveis, paga entre 75.000 i 130.000 pessetes. És evident que nosaltres no podem fer pagar als ciutadans aquestes quantitats que es paguen a Alemanya".

La recollida selectiva comença a Palma amb contenidors especials per a paper-cartó l'any 1992. Tot seguit es van posar els de vidre. Posteriorment s'hi van afegir la recollida selectiva de piles de botó -molt contaminants-, d'olis i la creació, el juny de 1993, del Centre Pilot de Recollida Selectiva, un dels primers de les seves característiques que hi ha a tot l'estat espanyol.

Aquest centre, situat als afores de la ciutat, permet als ciutadans que hi puguin dipositar, en recipients especials, vidre de color, vidre blanc, paper, cartó, piles de botó i piles Ni-cd, roba, oli, electrodomèstics, bateries i metalls.

Segons Llorenç Femenias la Ciutat de Mallorca compta actualment amb un contenidor de vidre i un de paper per cada mil habitants, quan la mitjana de l'estat està en un per cada 1.687 habitants. "En un any -preveu Femenias- haurem duplicat la nostra capacitat, i haurem passat a un contenidor per cada 500 habitants. No ens aturarem, farem el que faci falta. La resposta ciutadana és excepcional i les institucions no es poden quedar enrere. Som una ciutat capdavantera i seguirem en aquest camí".

Una fundació pionera en la recollida selectiva

L'any 1985 apareixia a Mallorca la Fundació Deixalles, fruit d'una iniciativa conjunta de Càritas i de la PIME (Petita i Mitjana Empresa de Mallorca). L'objectiu d'aquella organització era, i és, facilitar la inserció social i laboral de les persones amb greus problemes de marginació, drogues, alcoholisme, pobresa, etc.

Des de bon començament, la fundació cerca la inserció mitjançant l'autoocupació. Atès que les persones amb greus problemes de marginació solen tenir una qualificació professional pràcticament inexistent, la Fundació ataca el problema amb imaginació: les deixalles que l'opulenta societat mallorquina llança diàriament al fem serà el que permeti el treball dels marginats. D'aquí el nom. Naixia, amb voluntat social, un experiment de reciclatge del fem.

Antoni Pons, gerent de la Fundació Deixalles, explica el seu treball: "Actualment ens ocupam per una part de la recollida selectiva i, per altre, de la formació en temes de reciclatge. Els cursos, de 5 o 6 mesos, pretenen preparar la gent per dur endavant iniciatives d'autoocupació. Ja han sorgit 4 empreses d'aquests cursos. A més, col·loquem gent en empreses relacionades amb el reciclatge".

Actualment la Fundació té 25 persones treballant en les seves instal·lacions —en uns terrenys propietat del Bisbat de Mallorca, situats a la rodalia de la ciutat—, un número que s'amplia amb 25 o 26 persones més quan està en marxa algun dels cursos que s'organitzen.

La Fundació s'ocupa, gràcies a un acord amb el Consell Insular de Mallorca, de la recollida selectiva a molts pobles de Mallorca. A més rep de molts ciutadans, especialment a Palma, objectes que consideren inservibles i que la Fundació recicla i posteriorment ven. Les dues naus de què disposen són una veritable fàbrica de reciclatge de mobles i d'altres objectes.

El paper que es recull s'envia a les tres fàbriques de reciclatge i a l'empaquetadora que hi ha a Mallorca, a uns preus

Personal de la Fundació Deixalles treballant al costat de la nau de què disposa. La Fundació fa la recollida selectiva de molts pobles de Mallorca.

que actualment oscil·len entre les 2 i 3 pessetes per quilo.

Antoni Pons calcula que ara per ara la recollida selectiva deu estar entorn del 5% a tota l'illa i l'objectiu és arribar a superar el 15% durant els pròxims anys.

Assolir l'objectiu comporta aconseguir un augment de la conscienciació ciutadana, que de fet s'està donant. —Cada vegada —explica Antoni Pons— hi ha més municipis (i ciutadans) que prenen consciència del tema i la resposta davant la recollida selectiva és enorme. A mesura que les institucions van posant contenidors adequats, la gent respon de manera admirable".

El gerent de la Fundació Deixalles té clar que la recollida selectiva i, sobretot, el reciclatge posterior tenen a Mallorca un inconvenient greu que determinarà el futur en un sentit o en altre: "una indústria de transformació dels residus és fonamental; necessitam aquesta indústria perquè si no no tindrà sortida el que recollim. En aquest sentit seria important avançar amb el compost —producte resultant del reciclatge dels residus orgànics— que permetria utilitzar-lo com a

adob i, especialment, com a regenerador de la terra desertitzada o per al cobriment de les pedreres. Això, des del punt de vista paisatgístic i ambiental, és molt important, tant a Mallorca, com a altres zones com Catalunya o el País Valencià, que sofreixen continus atacs com el foc i les torrencades que agredeixen virulentament el terreny".

Antoni Pons creu que cap a l'any 1996 Mallorca podria assolir el 15% de recollida selectiva, "sempre que es continuï ampliant el nombre de contenidors, perquè pel que fa a la participació ciutadana està ben assegurada".

L'experiència reeixida de la Fundació Deixalles, pionera en temes de recollida selectiva i reciclatge a Mallorca, ara té al davant un núvol: que aquesta activitat comença a ser —i sobretot ho serà en un futur pròxim— un bon negoci: "Crec que un model com el que funciona a Catalunya podria ser bo per a Mallorca; aquells residus que són susceptibles d'interessar a empreses amb afany lucratiu, que se'ls quedin, i els altres que siguin per a les associacions que, com nosaltres, tenim un component social.

L'ordenança municipal de neteja, deixalles i residus sòlids urbans de l'Ajuntament de Palma —aprovada el novembre de 1993— preveu en el seu article 42 la possibilitat d'obligar els ciutadans, quan s'hagin generalitzat per tota la ciutat els contenidors especials, a dipositar se-

lectivament els residus.

L'oposició —PSOE i PSM— de l'Ajuntament de Palma —governat pel PP amb majoria absoluta— pensa que la política de reciclatge i recollida selectiva encara deixa molt a desitjar. Antoni Roig, portaveu del PSIB-PSOE, consi-

dera que és una operació d'imatge que està lluny de la realitat: "No hi ha prou contenidors i perquè la recollida selectiva funcioni de veres és necessari que no representi un gran esforç per al ciutadà. I en aquests moments el ciutadà de Palma ha de fer un gran esforç per dipositar selectivament les deixalles, ja que no hi ha prou contenidors. El centre pilot de recollida i el camió de recollida selectiva no passen de ser pures operacions de màrqueting". Per Jesús Jurado, regidor del PSM, "és cert que anem avançant i pens que anem pel bon camí, però s'ha d'intensificar molt si volem que sigui realment efectiu. Manquen moltíssims contenidors. Si el PP mateix reconeix que la recollida selectiva és un èxit, per què no la intensifiquen? Ja s'haurien d'haver multiplicat els contenidors per facilitar als ciutadans el dipòsit de les escombraries. L'Ajuntament va molt per darrere de la conscienciació popular".

El grup ecologista GOB (Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa) coincideix amb l'oposició municipal. Aina Llauger, responsable d'aquest tema, tot i reconèixer els avenços promoguts per l'Ajuntament, també considera que la política de recollida selectiva municipal té molt d'operació d'imatge. Per la representant de l'associació ecologista, una política veritablement decidida de les institucions hauria de passar pel reciclage dels residus orgànics i la producció de compost: "això representaria entre un 40 i un 50% del total de la recollida selectiva. Aquesta és la gran assignatura pendent, però prefereixen destinar aquests residus a la incineració". Actualment hi ha una incineradora en fase de construcció a Palma (vegeu núm. 538) que ha provocat una considerable polèmica. Segons Llauger el problema és d'interessos econòmics: "si les institucions s'hi posassin seriosament en aquest tema i es fes una recollida selectiva integral es podria arribar perfectament a un 75% de recollida selectiva. Però resulta que només amb un 25% de les escombraries actuals la incineradora no seria un bon negoci. Ells prefereixen el negoci de la incineradora, tot i que és molt perillosa per a la salut dels ciutadans. Això que diuen que incineradora i recollida selectiva seriosa són complementàries, a mi no em sembla possible, no crec que sigui cert".

Llorenç Femenias no comparteix les opinions de l'ecologista: "una cosa és la desitjable i una altra la possible. Ens agradria fer el compost, però en aquest moment el millor residu per fer compost és el fang de depuradora, 10 vegades millor i més barat. Palma produeix 100 tones d'aquest fang cada dia i no s'aprofita... No es treu cap profit del fang amb què es podria fer compost".

València i Barcelona. València és la capital dels Països Catalans que més endarrerida

va en la recollida selectiva. Segons fonts de l'Ajuntament la previsió és augmentar considerablement el nombre de contenidors especials per a paper-cartó i vidre en els pròxims mesos. Igualment en dos o tres mesos, hi haurà 800 punts de recollida de piles de botó instal·lats. Tot i això, el gràfic mostra que la capital valenciana va bastant endarrerida respecte a Palma i Barcelona.

A la capital del Principat, la recollida selectiva està en fase experimental. Tres barris han estat els darrers anys els pioners: Sagrada Família, Sants i Trinitat Vella. A partir del gener de 1995, segons explica el gabinet de comuni-

Un camió fa de punt mòbil de selecció d'escombraries. L'oposició municipal considera aquest sistema una simple operació de màrqueting.

ció de l'Ajuntament, es generalitzarà a tota la ciutat.

A l'àrea metropolitana de Barcelona, tres municipis (Molins de Rei, Sant Cugat del Vallès i Torrelles de Llobregat) comencen aquesta tardor un pla experimental de recollida selectiva integral. Es tracta del Projecte de Residu Mínim, en col·laboració entre el Departament de Medi Ambient de la Generalitat i l'Àrea Metropolitana de Barcelona, a més dels municipis pilot. El projecte preveu el tractament del 80% dels materials inorgànics (vidre, paper, teixits, plàstics, etc.) i el 90% de la matèria orgànica, que serà transformada en adob natural o compost. La fase experimental tindrà una durada de tres anys i mig, amb un pressupost de 556 milions de pessetes. Aquest model pretén fomentar la recollida selectiva i en un futur s'espera que pugui ser aplicat a d'altres municipis de Catalunya.

A poc a poc, i a mesura que els diversos plans vaguin reeixint, la recollida selectiva en origen serà una realitat a les nostres ciutats. L'objectiu és clar: homologar les ciutats del país amb les més avançades d'Europa i dels Estats Units.

Miquel Payeras